

Centralna Komisja Egzaminacyjna

Arkusze do pobrania: arkuszmaturalny.pl

Książki do matury: sklepaturalny.pl

EGZAMIN MATURALNY OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

HISTORIA POZIOM ROZSZERZONY

**ROZWIĄZANIA ZADAŃ I SCHEMATY PUNKTOWANIA
(A1, A2, A3, A4, A7)**

GRUDZIEŃ 2013

Zadanie 1. (0–1)

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	I.1.3. Cywilizacje Bliskiego [...] Wschodu. Zdający rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie [...] sztuki [...]. I.2.3. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający rozpoznaje dokonania kulturowe Greków [...].

Rozwiązanie

Obiekt A powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem 4.

Obiekt B powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem 1.

Obiekt C powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem 3.

Schemat punktowania

1 pkt – za trzy poprawne odpowiedzi

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 2. (0–1)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	I.2.3. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby [...].
---	--

Rozwiązanie

A. Propyleje, B. Partenon, C. [w] Erechtejonie

Schemat punktowania

1 pkt – za wpisanie trzech poprawnych nazw

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 3. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła	III etap edukacyjny 5.1. Cywilizacja rzymska. Zdający umiejscawia w czasie i charakteryzuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Rzymie republikańskim i cesarstwie.
--	--

do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony I.4.1. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Zdający charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim.
--	--

Rozwiązanie

3.1.

prawo do wybierania urzędników/wybór urzędników

Przykładowe rozwiązanie

3.2.

Kandydaci do urzędów powinni posiadać umiejętność [pięknego] przemawiania oraz umiejętność okazywania szacunku współobywatelom.

Schemat punktowania

3.1.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

3.2.

1 pkt – za poprawną odpowiedź – wskazanie dwóch właściwych umiejętności

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 4. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 9.4. Początki cywilizacji zachodniego chrześcijaństwa. Zdający opisuje relacje pomiędzy władzą cesarską a papieską w X–XI w. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony II.3.1. Europa w okresie krucjat. Zdający wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą.
---	---

Przykładowe rozwiązania

4.1.

- Istotą sporu o inwestyturę był konflikt między cesarzem a papieżem o mianowanie biskupów. Mianowanie odbywało się przez wręczenie pierścienia biskupiego i pastorału, połączone było z powierzeniem beneficjum. Kościół dążył do uniezależnienia wyboru biskupów od monarchów.
- Był to spór między dwiema uniwersalnymi władzami – cesarstwem (władzą świecką) i papieżem (władzą duchowną) o prymat w Europie łacińskiej (zwierzchnią władzę w świecie zachodniego chrześcijaństwa).

Rozwiązanie

4.2.

D. konkordat wormacki

Schemat punktowania

4.1.

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie istoty sporu

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

4.2.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 5. (0–1)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 12.3. Zdający rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza [...]. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony II.7.4. Polska w XIV–XV w. Zdający charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie [...] kulturowej.
---	--

Przykładowe rozwiązanie

Bryła obiektu jest charakterystyczna dla ceglanych zamków krzyżackich wznoszonych na ziemiach opanowanych przez Krzyżaków. Zamek zbudowany jest na planie kwadratu. Na planie przedstawiono pomieszczenia charakterystyczne dla siedziby zakonu (kapitułarz, refektarz, dormitorium) – też rycerskiego, i typowe dla obiektów zakonu krzyżackiego, takie jak infirmeria i gdanisko.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź z odwołaniem do obu źródeł

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź, brak odpowiedzi

Zadanie 6. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 14.5. Polska dzielnicowa i zjednoczona. Zdający ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju) [...]. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony II.7.5. Polska w XIV–XV wieku. Zdający ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski.
---	--

Przykładowe rozwiązanie

6.1.

Na mapie widoczne jest rozmieszczenie głównych zamków i miast obronnych wzniesionych za panowania Kazimierza Wielkiego. Lokalizacja tych obiektów potwierdza, że wybór miejsca budowy był głęboko przemyślany i powiązany z głównymi kierunkami, z których mogło nadejść zagrożenie dla państwa, co jest zgodne z opinią Pawła Jasienicy.

6.2.

- 1 – Państwo Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie (państwo zakonu krzyżackiego, Krzyżacy)
- 2 – Wielkie Księstwo Litewskie (Litwa, Litwini)
- 3 – Królestwo Czeskie (Czechy, Czesi)

Schemat punktowania

6.1.

- 1 pkt – za poprawną odpowiedź
0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

6.2.

- 1 pkt – za poprawne podanie trzech zagrożeń
0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 7. (0–2)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	II.6.2. Europa późnego średniowiecza. Zdający charakteryzuje przemiany gospodarcze w Europie późnego średniowiecza.
---	--

Przykładowe rozwiązania

- W latach 1370–1520 udział zboża wśród towarów eksportowanych z Polski uległ zwiększeniu z 5 do 46 punktów procentowych. Na zwiększenie tego udziału mogło wpłynąć kilka różnych czynników, do których – między innymi – należy wzrost zapotrzebowania w Europie na taną żywność.
- W latach 1370–1520 udział zboża w strukturze polskiego eksportu znacznie zwiększył się: z 5 do 46 punktów procentowych. Był to skutek odzyskania przez Polskę dostępu do Bałtyku, uzyskania kontroli nad przewozem zboża Wisłą i likwidacji krzyżackiego pośrednictwa.

Schemat punktowania

- 2 pkt – za sformułowanie prawidłowego wniosku oraz podanie jednej przyczyny zmiany
1 pkt – za sformułowanie prawidłowego wniosku, lecz bez podania przyczyny zmiany
0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 8. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III.2.3. Europa w XVI–XVIII w. Zdający opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.
---	--

Rozwiązanie

8.1.

Małżeństwo Anny [Jagiellonki] z Ferdynandem I [Habsburgiem]

Małżeństwo Ludwika [Jagiellończyka] z Marią [Habsburg]

8.2.

C. wygaśnięcie węgiersko-czeskiej linii Jagiellonów

Schemat punktowania

8.1.

1 pkt – za poprawną odpowiedź – podanie dwóch właściwych małżeństw

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

8.2.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 9. (0–2)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III Etap edukacyjny 21.1. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Zdający wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją [...]. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony III.4.2. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII wieku. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, [...]; wyjaśnia ich następstwa. III.4.6. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII wieku. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający [...] rozpoznaje dzieła sztuki baroku.
---	---

Rozwiązanie

9.1.

1. prawda

2. fałsz
3. fałsz

Przykładowe rozwiązanie

9.2.

Władca został przedstawiony z krzyżem i szablą w dłoniach, co może symbolizować jego waleczność i gorliwość religijną.

Schemat punktowania

9.1.

1 pkt – za trzy poprawne odpowiedzi

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

9.2.

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie znaczenia obu atrybutów

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 10. (0–2)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 21. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Zdający 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z [...] Turcją [...]. 3) ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne następstwa wojen w XVII w. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony III.2.6. Europa w XVI–XVII w. Zdający charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej. III.4.2. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z [...] Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa.
---	--

Rozwiązanie

10.1.

bitwa pod Wiedniem w 1683 r., (Wiktoria Wiedeńska, [druga] odsiecz wiedeńska)

Przykładowe rozwiązanie

10.2.

Sojusz przyjął nazwę Liga Święta, bowiem zawieszono go pod przewodnictwem papieżstwa (Państwa Kościelnego) w celu walki z przeciwnikami wiary chrześcijańskiej (Turkami, muzułmanami).

Schemat punktowania

10.1.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

10.2.

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 11. (0–3)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 26.2. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Zdający sytuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 maja. 26.3. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Zdający wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej [...]. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony III. 6.1. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Zdający charakteryzuje politykę Rosji [...] wobec Rzeczypospolitej. III.6.4. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Zdający opisuje i analizuje uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski [...].
---	--

Rozwiązanie

11.1.

ustrój wprowadzony w życie Konstytucją 3 maja [ustrój Trzeciego Maja]

Przykładowe rozwiązanie

11.2.

Nie, starosta nie przyłączyłby się do grona zwolenników Konstytucji 3 maja. Jego wypowiedź świadczy o tym, że był zwolennikiem dawnej formy rządów; akceptował liberum weto oraz miał lekceważący stosunek do projektów nowych rozwiązań politycznych (np. do Straży Praw).

11.3.

Starosta był przeciwnikiem idei oświeceniowych. Z lekceważeniem wypowiadał się o takich ideach oświeceniowych jak prawa człowieka i wolność sumienia.

Schemat punktowania

11.1.

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

11.2.

1 pkt – za zajęcie stanowiska z uzasadnieniem

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

11.3.

1 pkt – za zajęcie stanowiska z uzasadnieniem
0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 12. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	III etap edukacyjny 29.1. Epoka napoleońska. Zdający opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony IV.1.2. Europa napoleońska. Zdający wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej. IV.1.3. Europa napoleońska. Zdający wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie.
---	---

Rozwiązanie

12.1.
blokada kontynentalna

Przykładowe rozwiązanie

12.2.
Tak, na podstawie informacji ze źródła 2. można wnioskować, że w Księstwie Warszawskim wprowadzono blokadę kontynentalną. W źródle znajdują się informacje o pogarszającej się sytuacji ekonomicznej Księstwa z powodu odcięcia od rynku zbytu towarów, które produkowało polskie rolnictwo. Odcięcie od rynków zbytu było właśnie następstwem blokady.

Schemat punktowania

12.1.
1 pkt – za poprawną odpowiedź
0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi
12.2.
1 pkt – za zajęcie stanowiska z uzasadnieniem
0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 13. (0–1)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska	III etap edukacyjny 34.2. Społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Zdający przedstawia przyczyny oraz porównuje przebieg i charakter powstań narodowych. 34.3. Społeczeństwo dawnej
---	---

i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Zdający rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstańczych ruchów narodowych. 35.1. Życie pod zaborami. Zdający wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony IV.4.1. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający charakteryzuje i porównuje cele i metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej. IV.4.3. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający wyjaśniania przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych.
---	---

Przykładowe rozwiązania

- Tak, ostrzeżenie przerodziło się w czyn. W lutym 1861 r. wojsko rosyjskie otworzyło ogień do manifestantów na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Zginęło pięciu uczestników manifestacji.
- Słowa stały się faktem, a za ostrzeżeniami poszły działania, np. w kwietniu 1861 r. wojsko rosyjskie zmasakrowało uczestników demonstracji na Placu Zamkowym w Warszawie. Zginęło około 100 osób, a kilkaset zostało rannych.

Schemat punktowania

1 pkt – za zajęcie stanowiska z uzasadnieniem

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 14. (0–1)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	IV.3.1. Ideologie XIX w. Zdający charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm.
--	---

Rozwiązanie

1. fałsz
2. fałsz
3. prawda

Schemat punktowania

1 pkt – za trzy poprawne odpowiedzi

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 15. (0–2)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	IV.5.1. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach.
---	--

Przykładowe rozwiązania

15.1.

- Tak, uwagi Reymonta o szybkim rozwoju Łodzi potwierdzają dane z tabeli. Dane te pokazują podwojenie się w latach 1890–1898 liczby mieszkańców Łodzi, co jest dowodem tempa rozwoju gospodarczego.
- Tak szybki wzrost liczby mieszkańców był pochodną zapotrzebowania na pracowników w rozwijającym się przemyśle. Uwagi Reymonta o tempie rozwoju miasta odzwierciedlają dane statystyczne, które mówią o wzroście liczby mieszkańców Łodzi.

Rozwiązanie

15.2.

[przemysł] włókienniczy

Schemat punktowania

15.1.

1 pkt – za zajęcie stanowiska z uzasadnieniem

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

15.2.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 16. (0–1)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń	V.1.1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Zdający [...] opisuje charakter działań wojennych.
--	--

w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.3.1. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej [...].
--	---

Przykładowe rozwiązanie

Fotografia pochodzi z okresu I wojny światowej. Podczas wojny zwiększyła się obecność kobiet na rynku pracy. Kobiety były zatrudniane w przemyśle na stanowiskach typowo męskich, bowiem mężczyźni walczyli na frontach wojennych. Po wojnie kobiety nie zawsze wracały do swoich dawnych obowiązków. Przyczyniło się to do wzrostu politycznej roli kobiet i uzyskania przez nie po wojnie praw politycznych w wielu państwach.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź, brak odpowiedzi

Zadanie 17. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.3.2. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego [...].
--	---

Rozwiązanie

17.1.

B. imigranci planują podjąć pracę we wszystkich sektorach gospodarki amerykańskiej

17.2.

C. restrukturyzacji gospodarki po I wojnie światowej

Schemat punktowania

17.1.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

17.2.

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 18. (0–1)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.2.5. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Zdający ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu [...].
---	---

Przykładowe rozwiązania

D. czwartej dekadzie XX wieku

- W tekście mówi się o „nowej sytuacji międzynarodowej” i wspomina się, że Niemcy były już hitlerowskie. Adolf Hitler doszedł do władzy w 1933 r.
- W tekście wspomina się o staraniach w sprawie przyjęcia ZSRR do Ligi Narodów, co nastąpiło w 1934 r.

Schemat punktowania

1 pkt – za wskazanie poprawnej odpowiedzi i właściwe uzasadnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 19. (0–1)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.5.1. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej. V.5.2. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej [...].
---	---

Przykładowe rozwiązanie

Dziennik urzędowy B. Na pierwszej stronie dziennika urzędowego, umieszczono nazwę państwa oraz godło państwowe według wzoru stosownego w II Rzeczypospolitej. Przytoczony dokument pochodzi również z okresu II Rzeczypospolitej (Ustawa o wykonaniu reformy rolnej, 1925 r.). Świadczą o tym sformułowania charakterystyczne dla okresu po I wojnie światowej, np. odniesienie do podziału ziemi należących do państw zaborczych.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź z uzasadnieniem

0 pkt – za niepełną odpowiedź, za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 20. (0–1)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.2.2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Zdający wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazistowskiego oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w. V.3.3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego. V.6.1. Europa i świat podczas II wojny światowej. Zdający opisuje główne etapy II wojny światowej [...].
---	---

Przykładowe rozwiązanie

Sarkastyczna wypowiedź artysty nawiązuje do nalotu [dywanowego] w czasie wojny domowej w Hiszpanii w 1937 r., przeprowadzonego przez niemieckie lotnictwo [Legion Condor] na [baskijskie] miasteczko Guernica.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawne wyjaśnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 21. (0–3)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.9.2. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Zdający rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej. V.9.3. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Zdający wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi.
---	---

Przykładowe rozwiązanie

Autor plakatu twierdzi, że Stany Zjednoczone prowadzą obłudną, zakłamaną politykę w odniesieniu do ZSRR [i innych krajów radzieckiej strefy wpływów], głosząc puste hasła [frazy] o pokoju, a jednocześnie zakładając bazy wojskowe. Wymowę tę potwierdzają takie elementy graficzne, jak postać dziennikarza, który kłamie głosząc hasła o pokoju i rozbrojeniu. Można tak wnioskować, ponieważ siedzi w kieszeni wojskowego, a jego mikrofon podłączony jest do pliku dolarów, co oznacza finansowanie przez rząd USA. Trzymana przez dziennikarza gałązka oliwna, symbol pokoju, z zatknietą bombą, potwierdza obłudę rządu amerykańskiego i fałsz głoszonych haseł o pokoju. Ponadto żołnierz, planuje rozmieszczenie baz wojskowych na terenie Europy, co ma służyć rozszerzaniu amerykańskich wpływów. Opatrzona rany żołnierza sugerują udział w działaniach wojennych i stoją w sprzeczności ze słowami głoszonymi oficjalnie przez amerykański rząd za pośrednictwem przekupionych dziennikarzy.

Schemat punktowania

3 pkt – za poprawnie podaną wymowę propagandową oraz poprawną interpretację co najmniej dwóch elementów graficznych

2 pkt – za poprawnie podaną wymowę propagandową i interpretację jednego elementu graficznego

1 pkt – za poprawnie podaną wymowę propagandową bez interpretacji elementów graficznych

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 22. (0–1)

I. Chronologia historyczna. Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.	V.9.8. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Zdający charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej [...].
---	--

Rozwiązanie

B. 1950

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 23. (0–2)

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.	V.12.6. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Zdający synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski. V.16.1. Polska w latach 1980–1989. Zdający wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce.
---	--

Przykładowe rozwiązanie

23.1.

Posłanie propaguje ideę tworzenia wolnych związków zawodowych, solidarności ludzi pracy oraz ideę wzajemnego wspierania się społeczeństw krajów komunistycznych.

23.2.

Breżniew oceniał *Posłanie* negatywnie; uznał je za prowokację. Oskarżył „Solidarność” o ingerencję w sprawy wewnętrzne krajów komunistycznych oraz dążenie do ich destabilizacji.

Schemat punktowania

23.1.

1 pkt – za prawidłową odpowiedź

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

23.2.

1 pkt – za prawidłowe wyjaśnienie

0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 24. (0–12)

Temat 1. Porównaj ustroje polityczne Sparty i Aten w V w. p.n.e. Wykaż podobieństwa i różnice. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III etap edukacyjny 4.1. Cywilizacja grecka. Zdający wyjaśnia wpływ środowiska geograficznego na gospodarkę i rozwój polityczny starożytnej Grecji. 4.2. Cywilizacja grecka. Zdający umiejscawia w czasie i porównuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony I.2.2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • przedstawił omawiane zagadnienia ustrojowe w ujęciu porównawczym, ukazując najważniejsze podobieństwa i różnice między systemami demokratycznym i oligarchicznym (np. między głównymi instytucjami ustrojowymi i ich kompetencjami), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji,
-------------------------	---

	• właściwie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje pochodzące ze źródeł), • sformułował wnioski i ocenę oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • przedstawił omawiane zagadnienia ustrojowe w ujęciu porównawczym, ukazując wybrane podobieństwa i cechy różniące demokrację ateńską od oligarchii w Sparcie (np. między wybranymi instytucjami ustrojowymi), • w większości poprawnie przeprowadził selekcję faktów, wykazując się zrozumieniem ich znaczenia i hierarchii, • w większości wykorzystał materiał źródłowy, • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczącą roli Zgromadzenia w demokratycznych Atenach i w oligarchicznej Sparcie), • podjął próbę oceny obu systemów sprawowania władzy.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • częściowo przedstawił faktografię w ujęciu porównawczym (np. wymienił wybrane instytucje ustrojowe i wskazał ich charakterystyczne cechy, podając różnice), • podjął próbę selekcji i uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wykorzystania materiałów źródłowych i zastosowania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania podobieństw/różnic między nimi (np. Rada Pięciuset, geruzja, Zgromadzenie Ludowe), • wykorzystał materiał źródłowy w niezadawalającym stopniu, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

W starożytnej Grecji podstawową formą organizacji społeczeństwa była polis określana jako polityczna wspólnota obywateli. Jej terytorium najczęściej obejmowało miasto i przylegające do niego wsie. W V w. p.n.e. zdecydowanie najważniejszą rolę w świecie greckim odgrywały dwa ośrodki polityczne: Ateny i Sparta. Oryginalnym osiągnięciem Ateńczyków była demokracja, która w ich przekonaniu stanowiła najlepszą formę ustrojową dla polis. Z kolei Sparta postrzegana była jako przypadek sprawnie zorganizowanej i dobrze funkcjonującej greckiej polis oligarchicznej.

Ateny położone były w środkowej Grecji na Półwyspie Attyckim, który od wschodu i zachodu oblewały morza. Od północy miasto otaczały góry. Sparta leżała w głębi lądu i zajmowała krainę zwaną Lakonią na Peloponezie. Była największym terytorialnie państwem starożytnej Grecji. W odróżnieniu od polis ateńskiej Sparta posiadała bezpieczniejsze położenie i nie była aż do IV w. p.n.e. ufortyfikowana, co widoczne jest na planie miasta (źródło C). Natomiast w Atenach zniszczonych po wojnach z Persami, wzmocniono system obronny. Miasto ufortyfikowano i połączono Długimi Murami z Pireusem. Zapewniały one Atenom skuteczną ochronę od strony lądu (źródło C).

Ateny i Sparta posiadały różne tradycje ustrojowe i odmienne doświadczenia w tworzeniu państwowości. Polis ateńska pierwotnie była monarchią, a po jej zniesieniu nastąpiły rządy arystokracji. Przeprowadzone w latach 508–507 r. p.n.e. reformy Klejstenesa, zapoczątkowały wprowadzenie nowego ustroju – demokracji. Natomiast system polityczny Sparty, ukształtowany w okresie archaicznym (VIII–VI w. p.n.e.), – w przeciwieństwie do Aten – okazał się bardzo trwały i stabilny. Według tradycji spartańskiej, do której odwołuje się

Herodot (źródło A), ukształtowanie ustroju Sparty było dziełem wybitnego prawodawcy Likurga. W opinii Herodota, Lacedemonczycy, czyli wolni mieszkańcy Sparty, z wielką czcią odnosili się do Likurga jako twórcy ustroju ich polis. Dowodzić tego miało wybudowanie mu świątyni (wspomina o tym źródło A, a potwierdza źródło C).

Zarówno w demokratycznych Atenach, jak i w oligarchicznej Sparcie, istniały podobne instytucje ustrojowe. W obu poleis działało Zgromadzenie Ludowe. W Atenach Zgromadzenie (eklezję) stanowili wszyscy obywatele. Prawa polityczne posiadali wolni i dorośli mężczyźni, a nie mieli ich cudzoziemcy, niewolnicy i kobiety. W Sparcie, w Zgromadzeniu (apelli), brała udział wąska grupa pełnoprawnych obywateli, nazywanych spartiatami. Praw politycznych nie posiadali periojkowie, grupa ludności wolnej zajmująca się handlem i rzemiosłem. Największa grupa ludności (heloci) pozbawiona była wszelkich praw. Ich status prawny był w istocie podobny do statusu niewolników.

Eklezja w polis ateńskiej pełniła rolę najważniejszego organu władzy państwowej i w porównaniu z apellą w Sparcie posiadała szerszy zakres kompetencji. Decydowała o sprawach wewnętrznych miasta-państwa oraz o jego polityce zagranicznej. Na Zgromadzeniu każdy Ateńczyk mógł wypowiedzieć się o projekcie czy wnieść do niego poprawkę. Prawo przemawiania i zgłaszania wniosków na eklezji stanowiło jedną z podstawowych zasad demokracji. Natomiast w Sparcie obywatele nie mogli wnieść poprawek do projektu, posiadali tylko prawo do głosowania nad ustawami zgłaszanymi przez Radę Starszych (geruzję). Mogli jedynie odrzucić lub przyjąć wniosek. Stąd, jedna z istotnych różnic między ateńską a spartańską odmianą ludowładztwa wyrażała się w tym, że spartiaci, w przeciwieństwie do Ateńczyków, nie mieli ani prawa głosu, ani możliwości składania własnych wniosków. W Sparcie, w przeciwieństwie do Aten, nie wymagano od spartiatów zaangażowania i aktywnej postawy, lecz posłuszeństwa i podporządkowania się wspólnocie.

Centrum życia publicznego w Atenach i w Sparcie stanowiła agora, na której znajdowały się główne budynki państwowe, świątynie, ołtarze, rzeźby itp. W Sparcie na agorze zbierało się Zgromadzenie. W Atenach początkowo obywatele decydowali w sprawach państwa na agorze, w czasach Peryklesa obrady przeniesiono na wzgórze Pnyks, naprzeciw Akropolu, który w V w. p.n.e. pełnił funkcję miejsca świętego i powstawały tam wyłącznie budowle sakralne (źródło C).

W przeciwieństwie do Aten, gdzie większością spraw państwowych zajmowała się eklezja, w Sparcie rządziła wąska grupa spartiatów wybierana do Rady Starszych (geruzji) oraz do pięcioosobowego kolegium eforów. Herodot za twórcę geruzji i eforatu uważał Likurga (źródło A). Do geruzji wybierano obywateli, którzy ukończyli 60 lat, a funkcja ta była dożywotnia. Rada przygotowywała projekty uchwał, które zgłaszano na Zgromadzeniu i poddawano pod głosowanie. Do geruzji należało również dwóch równych sobie dziedzicznych królów, pochodzących z dwóch różnych rodów. Sprawowali oni najważniejsze godności kapłańskie i dowodzili armią w czasie wojny. Eforowie wybierani byli na jednoroczne kadencje. Posiadali szeroki zakres władzy. Zwoływali i wykonywali uchwały Zgromadzenia. Sprawowali kontrolę nad całym życiem publicznym w państwie. Egzekwowali prawo i sądzili w sprawach prywatnych.

Istniejąca w Atenach Rada Pięciuset była ważnym organem władzy, lecz jej pozycja była podrzędna w stosunku do Zgromadzenia Ludowego. Jej członkowie byli wybierani spośród członków 10 gmin. Rada przygotowywała obrady Zgromadzenia i załatwiała bieżące sprawy państwa. Co miesiąc zmieniała się grupa dyżurujących stale 50 urzędników, członków Rady. W Atenach wszyscy obywatele mieli jednakowe prawo do udziału we władzy. Z wypowiedzi Pseudo-Ksenofonta (źródło B) wynika, że potęgę Aten tworzyły niższe warstwy społeczeństwa i miały one znaczący udział w rządzeniu państwem. Pisarz zwrócił również uwagę na procedurę obsadzania urzędów przez wybór lub losowanie (źródło B). W Atenach wybierani byli stratedzy. Były to urzędy dla ludzi bogatych, gdyż odpowiadali oni za

zaniechania i popełnione błędy własnym majątkiem. Każdy Ateńczyk natomiast mógł być członkiem Rady czy sądu ludowego. W obsadzaniu tych urzędów stosowano losowanie, które w przekonaniu Ateńczyków zapewniało większą równość i sprawiedliwość. W Sparcie korzystano z procedury losowania w mniejszym zakresie, gdyż ta metoda podejmowania decyzji była bardziej związana z demokracją niż z ustrojem oligarchicznym.

Podsumowując, należy podkreślić, że ustrój Aten podlegał ewolucji. Wypracowana z czasem demokracja (i towarzysząca jej ideologia) okazała się bardzo trwała i wpływa do dziś na nasz sposób myślenia o państwie i polityce. Ustrój Aten w V w. p.n.e. stanowił przykład najpełniejszej demokracji, charakteryzującej się rządami wolnych obywateli sprawowanymi przez Zgromadzenie i obsadzaniem urzędów w drodze wyboru lub losowania. Demokracja był wytworem greckiej polis. Natomiast oligarchia znana była już wcześniej, także poza światem greckim. Charakterystyczna dla Sparty była trwałość i stabilność ustroju oligarchicznego. Zarówno w Sparcie, jak i w Atenach, istniały podobne instytucje ustrojowe. Jednak w przeciwieństwie do Aten w Sparcie rządziła mniejszość, bowiem faktyczne rządy należały do wąskiej, elitarnej grupy.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wszechstronnie scharakteryzował ustroje polityczne Aten i Sparty w ujęciu porównawczym. Wskazał na główne podobieństwa i różnice między najważniejszymi instytucjami ustrojowymi w Atenach i w Sparcie. Przedstawił mechanizmy funkcjonowania demokratycznej polis i systemu oligarchicznego w Sparcie, wskazując na ich specyficzne i odrębne cechy. Przeprowadzona analiza porównawcza stanowi podstawę formułowania trafnych wniosków i opinii. Zdający wykorzystał podane źródła, poddając je analizie i interpretacji.

Temat 2. We współczesnej historiografii państwa Europy Środkowo-Wschodniej określa się też mianem *młodszej Europy*. Rozstrzygnij słuszność tego stwierdzenia w odniesieniu do średniowiecznych dziejów Czech, Polski i Węgier.

III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III etap edukacyjny 9.1. Początki cywilizacji zachodniego chrześcijaństwa. Zdający umiejscawia w czasie i przestrzeni monarchię Karola Wielkiego, Państwo Kościelne oraz cesarstwo w Europie Zachodniej. 12.1. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy. Zdający wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony II.2.4. Europa wczesnego średniowiecza. Zdający opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej. II.4.2. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Zdający wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji.
---	--

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, (np. wskazał ciągłość tradycji w tworzeniu się idei średniowiecznej Europy), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe (np. przyjęcie chrztu przez Czechy, Polskę i Węgry w X w. i znaczenie tych wydarzeń dla ich związków z Europą, rola kolonizacji niemieckiej w upowszechnieniu nowych wzorów cywilizacyjnych), • sformułował wnioski i ocenę oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i właściwej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. nawiązanie do tradycji Cesarstwa Rzymskiego w koronacji cesarskiej Karola Wielkiego, nawiązanie do tradycji karolińskiej i rzymskiej w koronacji cesarskiej Ottona I), • przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym, • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących roli dorobku cywilizacji grecko-rzymskiej i chrześcijaństwa łacińskiego w powstaniu idei Europy karolińskiej), • podjął próbę oceny.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • częściowo przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wspominał o: upadku Cesarstwa Rzymskiego na Zachodzie, koronacji cesarskiej Karola Wielkiego, koronacjach królewskich władców Polski, Węgier i Czech), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych, • podjął próbę odniesienia się do tematu wypracowania (np. poprzez próbę wyjaśnienia pojęcia <i>młodsza Europa</i>).
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. przyjęcie chrztu przez Czechy, Polskę, Węgry), • w stopniu niezadowalającym przeprowadził selekcję i hierarchizację podanych informacji, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

W historiografii „młodsza Europa” nazywamy Europę Środkowo-Wschodnią. Trzon tej Europy stanowią historyczne obszary Czech, Polski i Węgier. Dla historii tych państw decydujące znaczenie miało przyjęcie chrześcijaństwa i – tym samym – wejście do kręgu starszej cywilizacyjnie zachodniej Europy. W rezultacie w wieku X ukształtowała się nowa mapa zachodniego kręgu chrześcijańskiego, obejmująca obok (starszego, czyli wcześniej schryścianizowanego) Zachodu również kraje „nowego chrześcijaństwa”. W tym znaczeniu pojęcie „młodszej Europy” może być utożsamione ze wspomnianymi krajami „nowego chrześcijaństwa”.

Europa rozumiana jako zachodni krąg cywilizacyjny ukształtowała się głównie na obszarach dawnego Cesarstwa Rzymskiego. Państwo to przestało istnieć w V w. n.e. (476 r.). Jednak na jego terytorium pozostała ludność o bogatej kulturze. Była to ludność od dawna chrześcijańska. Postępujący i – zapewne – nieuchronny proces degradacji cywilizacyjnej ziem dawnego państwa rzymskiego hamowany był przez Kościół, który ocalił pewne, choć nie wszystkie, elementy kultury łacińskiej.

Powstające na gruzach cesarstwa nowe państwa barbarzyńskie powoli przyjmowały chrześcijaństwo łacińskie, a wraz z nim dorobek cywilizacji grecko-rzymskiej. Przechowana została również pamięć o jedności politycznej, jaką stanowiło Cesarstwo Rzymskie. Do jego tradycji nawiązał Karol Wielki, gdy w roku 800 przyjął w Rzymie koronę cesarską. To wydarzenie uznać można za symboliczny początek Europy jako kręgu cywilizacyjnego chrześcijaństwa zachodniego. Wówczas bowiem na określenie krajów, które znalazły się w granicach monarchii Karolingów, zaczęto używać nazwy „Europa”. Po wygaśnięciu dynastii Karolingów tradycję cesarstwa przejęli królowie Niemiec, państwa, które ukształtowało się ze wschodniej części monarchii karolińskiej. W roku 962 na cesarza rzymskiego koronowany został Otton I. Od tego czasu tytuł cesarski na stałe związany został z koroną niemiecką.

Dla dalszych losów ziem pogranicznych, znajdujących się poza zasięgiem państwa wschodniofrankijskiego (niemieckiego), fundamentalne znaczenie miała kwestia przyjęcia chrześcijaństwa. Już w IX wieku znaczącymi sukcesami w dziele chrystianizacji wykazało się państwo wielkomorawskie. Jednak następcy tamtejszego księcia Roścysława z powodu zewnętrznych nacisków odrzucili obrządek słowiański, który zaprowadzono dzięki misji świętych, Cyryla i Metodego. Po upadku państwa wielkomorawskiego powstało księstwo czeskie. Władcy tego państwa początkowo uznawali zwierzchnictwo wielkomorawskie i z tego tytułu książę Borzywój I przyjął chrzest w 884 r. Chrześcijaństwo w Czechach (praktykowane w obrządku łacińskim) umocniło się za panowania jego następców, w tym Wacława I Świętego.

Dla losów Europy Środkowo-Wschodniej decydujące znaczenie miał X wiek. W wieku tym powstały państwa, polskie i węgierskie. Ich władcy również podjęli decyzję o przyjęciu chrztu. Książę polski Mieszko I uczynił to w 966 r., a książę węgierski Geza (Gejza) – w roku 974. Przyjęcie chrztu z Rzymu oznaczało wejście do kulturowego, a także politycznego kręgu Europy łacińskiej. W każdym przypadku decyzja o przyjęciu chrztu wynikała ze nacisku okoliczności politycznych. Widać tu wyraźną analogię pomiędzy działaniami prowadzonymi przez władców Polski i Węgier. Chrystianizację poprzedziły kontakty z Królestwem Niemieckim. Sposób jej przeprowadzenia miał jednocześnie zmniejszyć ewentualną zależność polityczną od potężnego sąsiada. Analogię widać także w polityce prowadzonej przez kolejnych władców Polski i Węgier – Bolesława Chrobrego i Stefana I Świętego. Budowali oni potęgę swoich państw, a jednocześnie prowadzili energiczną akcję chrystianizacyjną wśród poddanych. Obaj także weszli do grona wybitnych polityków ówczesnej Europy. Bolesław Chrobry miał być jednym z realizatorów planu budowy uniwersalnego cesarstwa Ottona III. Kronikarze niemieccy (np. Thietmar z Merseburga) opisujący politykę tego cesarza z ubolewaniem komentowali jego politykę wywyższania księcia Polan. Był to dla nich krok niezrozumiały czy wręcz naganny. Nie rozumieli wizji Ottona III i nie podzielali jego idei równouprawnienia „starych” i „nowych” części Europy.

Należy podkreślić, że koronacje królewskie obu wymienionych władców (Stefana w 1001 r. i Bolesława w 1025 r.) świadczyły o przyjęciu wzorów kultury łacińskiej i wpisywały się w nową, chrześcijańską symbolikę władzy. Koronowali się oni nie tylko dla siebie i swoich poddanych, ale przede wszystkim dla świata zachodniego, bo właśnie tam o wiele lepiej rozumiano znaczenie tych działań.

Polska, Czechy i Węgry stały się częścią Europy w czasie, gdy już była ona ukształtowana jako chrześcijański krąg kulturowy i polityczny. Należy jednak zauważyć, że nie tylko państwa środkowoeuropejskie późno, bo dopiero w X w., włączyły się w obręb chrześcijańskiej Europy Zachodniej. Dotyczy to z całą pewnością również państw skandynawskich. Ich władcy z podobną energią szerzyli wiarę chrześcijańską, łamiąc opór swych poddanych. Z tego względu historyczne losy tych państw w średniowieczu są do pewnego stopnia zbliżone do dziejów Polski czy Węgier.

Na dworach władców polskich i węgierskich z czasem upowszechnił się obyczaj rycerski, tak charakterystyczny dla średniowiecznej kultury europejskiej. Do naszej części Europy docierały nowe rozwiązania prawne, architektura i sztuka. Zabytki architektury, które przetrwały do naszych czasów dowodzą, że nieznani z imienia budowniczowie znali sposoby budowania stosowane w tym czasie w Europie Zachodniej. Ważnym krokiem na tej drodze była kolonizacja na prawie niemieckim (koniec XII–XIII w). Było to zjawisko występujące z różnym natężeniem na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej. Dzięki sprowadzaniu kolonistów i upowszechnianiu przyniesionych przez nich rozwiązań prawnych, a także nowych metod i narzędzi uprawy roli dokonał się awans cywilizacyjny tych ziem. Ważnym nośnikiem kultury okazali się mieszkańcy nowych, zakładanych na prawie niemieckim (głównie magdeburskim) miast.

W nieco innej sytuacji znajdowały się Czechy. Państwo czeskie wchodziło w skład Rzeszy, a królowie czescy z dynastii Przemyślidów kilkakrotnie byli bliscy uzyskania korony cesarskiej. Poprzez bliskie związki z kulturą niemiecką w Czechach szybciej i pełniej ujawniły się rozwiązania charakterystyczne dla Europy Zachodniej. Można nawet stwierdzić, że dla władców polskich i węgierskich Czechy stały się do pewnego stopnia kanałem ułatwiającym absorpcję nowych zwyczajów. Symbolicznego znaczenia nabiera tu pośrednictwo czeskie w przyjęciu chrześcijaństwa przez Mieszka I.

Przez stulecia „młodsza Europa” czerpała pełnymi garściami z dorobku kultury zachodnioeuropejskiej. Recepcja wzorów zachodnich doprowadziła do głębokich strukturalnych przemian i upodabniania się tych państw do modelu zachodnioeuropejskiego. Jednocześnie realizowany program przebudowy prowadził do dynamicznego rozwoju Polski, Czech i Węgier oraz ich kultur narodowych. Z czasem jednak także i przedstawiciele tej „młodszej” Europy wnieśli swój wkład do europejskiego dorobku kulturowego.

Warto zwrócić uwagę, że określenie „młodsza Europa” ma współcześnie do pewnego stopnia pejoratywny wydźwięk. Być może wynika on z występującego w języku polskim kontekstu: „młodszy”, a więc także słabszy, mniej doświadczony. Nałożył się na to także inny kontekst – polityczny. Dzieje tej części naszego kontynentu, szczególnie po II wojnie światowej, doprowadziły do zerwania politycznych i w części kulturowych związków z Europą Zachodnią. Przemiany polityczne po 1989 r. były często przedstawiane właśnie jako powrót do Europy, pojmowanej nie tylko politycznie, lecz także cywilizacyjnie. Tak też niekiedy interpretowano wstąpienie Polski do Unii Europejskiej.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający odniósł się w pracy do tematu. Wyjaśnił zakres pojęcia „młodsza Europa” oraz dążył do jego powiązania ze średniowiecznymi dziejami Europy Środkowo-Wschodniej. Zdający wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe i przedstawił argumentację, dowodząc zrozumienia historiograficznej koncepcji „młodszej Europy”. Sposób przedstawienia zagadnienia świadczy o dojrzałości myślenia i umiejętności formułowania syntetycznych sądów. Walorem pracy jest zwrócenie uwagi na współczesne konotacje pojęcia stanowiącego kanwę rozważań.

Temat 3.

Jeżeli Zygmunt I szeregiem posunięć politycznych dowiódł, jak bardzo ceni nasz dostęp do morza (miał powiedzieć w 1519 r., że woli utracić część Litwy niż Gdańsk), jeżeli ugruntował polską politykę pomorską, to jego następcy należy się świadectwo, że stworzył polską politykę bałtycką.

W. Konopczyński, *Dzieje Polski nowożytnej*, tom I, Warszawa 1986, s. 122.

Przedstaw i oceń politykę morską ostatnich Jagiellonów.

III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III etap edukacyjny 19.1. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów. Zdający ocenia politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów; 21.1. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Zdający wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Turcją i Rosją; IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony II.7.1. Polska w XIV–XV w. Zdający opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; III.3.3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Zdający opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.
---	--

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • wyjaśnił złożoność polityki morskiej, ukazując różne jej aspekty (walkę o rozszerzenie wpływów i walkę o dominację na morzu, podjął ekonomiczny i polityczny wątek tej polityki), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • uzasadnił zajęte przez siebie stanowisko, • sformułował wnioski. • ocenił politykę morską Jagiellonów.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i trafnej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • przedstawił zagadnienie w ujęciu dynamicznym (np. zwrócił uwagę na odmienną politykę morską Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta), • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących znaczenia polityki morskiej dla losów państwa polskiego), • podjął próbę ukazania złożoności problemu (np. realizacji interesów ekonomicznych i politycznych państwa, antymoskiewskiego charakteru polityki morskiej ostatnich Jagiellonów),

	• podjął próbę oceny polityki morskiej Jagiellonów.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • częściowo przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. podjął wątek ostatniej wojny z zakonem, odniósł się do problemu polityki inflanckiej Zygmunta Augusta), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych (np. zależności między polityką Zygmunta Augusta a zagrożeniem moskiewskim), • podjął próbę odniesienia się do tematu wypracowania (np. poprzez próbę podjęcia oceny tematu).
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów i pojęć związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. hołd pruski, wojna północna), • w stopniu niezadowalającym przeprowadził selekcję i hierarchizację podanych informacji, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

Państwa posiadające dostęp do morza zwykle prowadziły (i nadal prowadzą) tzw. politykę morską. Ma ona wymiar ekonomiczny i polityczny. Państwa rywalizują między sobą o zyski z handlu, dochody z cel, strefy połowów, dostęp do ważnych terenów nadmorskich, i wreszcie prestiż, jakże ważny w stosunkach międzynarodowych.

W historii Polski problem dostępu do Bałtyku (i polityki z tym związanej) pojawił się już w czasach pierwszych Piastów. Zagarnięcie Pomorza przez zakon krzyżacki spowodowało, że Polska utraciła dostęp do Bałtyku. Nie znaczy to jednak, że problemy te przestały interesować władców polskich. Dość powiedzieć, że Kazimierz Wielki próbował nawiązać bliższe kontakty z księstwem zachodniopomorskim. Jednak Pomorze Zachodnie – słabo powiązane z Polską – w żaden sposób nie mogło zrównoważyć utraconego Pomorza Wschodniego.

Sytuacja polityczna zmieniła się dopiero w II połowie XV wieku. Królestwo Polskie odzyskało bezpośrednie panowanie nad Pomorzem Gdańskim i ziemią chełmińską. Był to skutek zwycięstwa w wojnie trzynastoletniej, zakończonej drugim pokojem toruńskim (1466 r.). Zakon krzyżacki nie tylko utracił wymienione terytoria, ale także zmuszony został do uznania zwierzchnictwa króla Kazimierza Jagiellończyka. Od tego czasu wielcy mistrzowie zakonu mieli składać hołd lenny królom polskim. W ten sposób państwo polsko-litewskie włączyło się do rywalizacji o wpływy i panowanie nad Bałtykiem. Zygmunt Stary i Zygmunt August – dwaj ostatni Jagiellonowie – żywo interesowali się problematyką morską.

Odzyskanie Pomorza wraz z Gdańskiem zmieniło sytuację na południowym wybrzeżu Bałtyku. Zdobycie dostępu do Bałtyku miało istotne znaczenie dla Królestwa Polskiego, gdyż port w Gdańsku odgrywał najważniejszą rolę w eksporcie towarów z Polski. Sprzyjała temu splawność Wisły, głównej arterii komunikacyjnej Królestwa Polskiego. Chociaż Pomorze Gdańskie nie zostało bezpośrednio wcielone do Polski, a Gdańsk dysponował bardzo daleko posuniętą autonomią, to nie było wątpliwości, co do lojalności gdańszczan. Wielcy mistrzowie zakonu krzyżackiego próbowali odzyskać samodzielność, lecz bez powodzenia.

Prezentacja wydarzeń w czasach Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta (czyli do 1572 r.) umożliwia ocenę prowadzonej przez nich polityki morskiej. Za punkty odniesienia powinny posłużyć nam ważne wydarzenia. Możemy do nich zaliczyć – ostatnią wojnę

z zakonem krzyżackim i złożenie hołdu przez wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Albrechta Hohenzollerna (1525 r.) oraz spór o Inflanty, zakończony pierwszą wojną północną (1563–1570).

Wojna Zygmunta Starego z zakonem w latach 1519–1521 została Polsce narzucona, choć działania wojenne jako pierwsza podjęła strona polska. Wielki mistrz Albrecht Hohenzollern chciał wykorzystać rozwój wydarzeń i zaangażowanie Zygmunta w politykę na kierunku czesko-węgierskim, aby odbudować potęgę państwa zakonnego lub co najmniej zrzucić zależność od Polski. W związku z tym zawarł sojusz z wielkim księciem moskiewskim, Iwanem III Srogim. Obaj sojusznicy mieli na celu osłabienie państwa polsko-litewskiego.

W 1519 r. wojska polskie zaatakowały i do roku 1521 praktycznie zajęły teren państwa krzyżackiego. Albrecht uratował swoje panowanie w Prusach poprzez sekularyzację i utworzenie księstwa świeckiego zależnego od Polski. Stosunki między państwami określił traktat krakowski, którego symbolicznym potwierdzeniem był hołd lenny (tzw. hołd pruski) złożony w 1525 r. przez Albrechta Hohenzollerna. Akt ten jest różnie oceniany w literaturze historycznej, a czołowym krytykiem tego rozwiązania był żyjący na przełomie XIX i XX w. wybitny historyk – Michał Bobrzyński, który widział w nim wręcz zapowiedź rozbioru Polski. Albrecht Hohenzollern pozostał wiernym lennikiem Polski i wspierał króla radą. Zygmunt August, poszukując sojuszników do rozpoczynającej się wojny w Inflantach, podjął w 1563 r. decyzję o dopuszczeniu do współlenna, Hohenzollernów z brandenburskiej linii tego rodu. Rozpoczął się w ten sposób proces uniezależniania Prus Książęcych od Rzeczypospolitej. Wpływa to na ocenę polityki króla, jednak wypada zauważyć, że ocena ta była formułowana przez ludzi żyjących w następnych epokach.

Za panowania Zygmunta Augusta poszerzyło się władztwo Polski nad Bałtykiem. Było to związane z dużym zaangażowaniem się króla w prowadzenie polityki morskiej. Zygmunt August dążył do opanowania Inflant, czyli ziem położonych u ujścia Dźwiny do Bałtyku. Można powiedzieć, że do pewnego stopnia było to następstwo sekularyzacji Prus i skutek upadku idei państwa zakonnego nad Bałtykiem. Sprzeciw mieszkańców inflanckiego państwa zakonu kawalerów mieczowych wobec polityki prowadzonej przez władze zakonu, szerzenie się protestantyzmu, interesy innych państw bałtyckich, wszystko to spowodowało, że ostatni mistrz tego zakonu Gotard Kettler złożył Zygmuntowi Augustowi hołd lenny w Rydze (1562 r.). Większa część dawnego państwa zakonnego w Inflantach znalazła się po 1569 r. we wspólnym władaniu Korony i Litwy. Sam Kettler został dziedzicznym księciem Kurlandii i Semigalii oraz lennikiem Rzeczypospolitej.

Zaangażowanie się Polski i Litwy w sprawy inflanckie było skutkiem sporu z Iwanem IV Groźnym, który również dążył do opanowania tych ziem. Widział on sposobność do wzmocnienia państwa moskiewskiego. Jego wojska najechały wcześniej Inflanty i zdobyły ważny port w Narwie. Konflikt z Iwanem był jednym z głównych motorów napędzających politykę zagraniczną Zygmunta Augusta. Król dążył do zbudowania polskiej floty wojennej, która miała realizować jego politykę. Jeszcze zanim ona powstała zaangażowani zostali kaprowie, którzy w imieniu króla polskiego walczyli z tzw. żeglugą narewską, organizowaną przez Moskwę. Ponieważ naruszało to ekonomiczne interesy Gdańska, jego władze zaczęły prowadzić politykę antykrólewską. W odpowiedzi Zygmunt August podjął energiczne działania na rzecz ograniczenia samodzielności Gdańska. Miały temu służyć tzw. statuty Karnkowskiego i Komisja Morska. Ostatecznie władze Gdańska ugięły się przed Zygmuntem Augustem. Należy podkreślić, że późniejsi władcy Rzeczypospolitej prowadzili wobec Gdańska politykę ugodową, a stanowczość okazana przez Zygmunta Augusta była raczej wyjątkiem, niż regułą.

W rywalizację o Inflanty zaangażowały się także Szwecja i Dania, dwa ważne państwa morskie ówczesnej Europy. Doszło do wojny, która zakończyła się w 1570 r., zawarciem traktatu w Szczecinie. W jej wyniku Inflanty zostały podzielone, a Polska i Litwa zatrzymały

południową część Inflant z Rygą. Rychła śmierć króla uniemożliwiła realizację wielu spraw związanych z polityką morską państwa, w tym programu budowy floty wojennej. Tym samym walka o dominium Maris Baltici (tym mianem określano konflikt o panowanie nad Bałtykiem) nie została zakończona, a jego następcy musieli dalej angażować się w politykę bałtycką.

Ocena polityki morskiej ostatnich Jagiellonów nie jest prosta. Dwoistość tej polityki dostrzegł wybitny historyk, Władysław Konopczyński. W pierwszym tomie pracy zatytułowanej „Dzieje Polski nowożytnej” zauważył, że Zygmunt Stary realizował politykę pomorską, gdy tymczasem Zygmunt August był zainteresowany polityką morską. Nie jest to bynajmniej gra słów. To sformułowanie celnie ukazuje różnicę horyzontów politycznych obu Jagiellonów. Zygmunt Stary umacniał panowanie Polski na Pomorzu i w Prusach. Zygmunt August dążył nie tylko do poszerzenia dostępu Polski do morza, ale również do panowania na morzu. Temu celowi podporządkowane było dążenie do zbudowania floty morskiej.

Warto zwrócić uwagę, że w obu wypadkach polityka ostatnich Jagiellonów miała charakter antymoskiewski. Zygmunt Stary zareagował, gdy jego lennik wiązał się sojuszem z Iwanem III. Zygmunt August prowadził politykę wymierzoną w mocarstwowe ambicje Iwana IV. W związku z tym jego starania o opanowanie Inflant miały dwa cele: zdobycie atrakcyjnych ekonomicznie i politycznie ziem oraz ograniczenie wpływów moskiewskich. Cele te zostały przejściowo osiągnięte. Król trafnie rozpoznał zagrożenie, jednak brak środków oraz połowiczność zastosowanych rozwiązań doprowadziły do odnowienia problemu za panowania jego następców.

Brak konsekwentnej polityki umacniania wpływów państwa polsko-litewskiego nad Bałtykiem był błędem, za który Rzeczpospolita zapłaciła z czasem wysoką cenę. Ponadto w sporze tym Rzeczpospolita była raczej stroną broniącą swojego stanu posiadania, lub usiłującą odzyskać to, co zostało utracone (np. trzy wyprawy Stefana Batorego w latach 1579–1581). Dla innych państw (Rosji, Szwecji) walka ta miała inny wymiar. Chciały one ograniczyć wpływy i znaczenie Rzeczypospolitej nad Bałtykiem, aby przejąć zyski z handlu morskiego. Za panowania Zygmunta Augusta z większym zaangażowaniem realizowano poszerzanie władztwa Polski nad samym Bałtykiem, i taka polityka najbardziej odpowiadała szlachcie zainteresowanej eksportem zboża. Natomiast król i jego możnowładcze otoczenie nieco inaczej rozumieli cele polityki morskiej, dążąc raczej do realizacji programu panowania na morzu. Właśnie w tym celu podjęto próbę stworzenia floty morskiej.

Walka o dominium Maris Baltici stała się jedną z głównych osi polskiej polityki zagranicznej drugiej połowy XVI i pierwszej połowy XVII wieku, a jej znaczenie rosło w miarę komplikowania się stosunków z innym ważnym uczestnikiem tego konfliktu, jakim była Szwecja. Z czasem spór o miejsce Polski nad Bałtykiem przekształcił się w konflikt polsko-szwedzki.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający przedstawił przyczyny zaangażowania się Polski w politykę morską. Ukazał jej znaczenie dla Polski w II połowie XVI wieku. Podał różnice w polityce prowadzonej przez dwóch ostatnich Jagiellonów. Przedstawił faktografię potrzebną do realizacji tematu, dzięki czemu mógł odwołać się do argumentacji uzasadniającej własne stanowisko. Dokonał oceny i podsumował pracę. Jej treść świadczy o umiejętności formułowania syntetycznych, dojrzałych sądów.

Temat 4. Scharakteryzuj sytuację gospodarczą Galicji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Wykorzystaj załączone materiały źródłowe.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	III etap edukacyjny 31.4. Rozwój cywilizacji przemysłowej. Zdający opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych. 35.1. Życie pod zaborami. Zdający wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej. 35.3. Życie pod zaborami. Zdający porównuje warunki życia społeczeństwa w trzech zaborach w II połowie XIX w., uwzględniając możliwości prowadzenia działalności społecznej. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony 4.5.1. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach. 4.5.2. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach. 4.5.3. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. 4.5.6. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej.
---	--

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • dostrzegł i wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, • powiązał informacje z różnych obszarów historii (np. wpływ decyzji politycznych sytuację gospodarczą Galicji, wpływ sytuacji gospodarczej na emigrację zarobkową z Galicji, wpływ położenia ekonomicznego Galicji na jej rolę polityczną), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, trafnie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje
---------------------------------	--

	pochodzące ze źródeł), • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • sformułował wnioski oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i trafnej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • przedstawił zagadnienie w ujęciu dynamicznym (np. zwrócił uwagę na wpływ gospodarki światowej oraz wynalazków na sytuację gospodarczą Galicji), • podjął próbę sformułowania wniosków (np. uzależnienia gospodarki Galicji od polityki gospodarczej państwa zaborczego), • w większości wykorzystał materiał źródłowy, • podjął próbę podsumowania pracy.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • częściowo przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wymienił niektóre zjawiska gospodarcze – wpływ struktury gospodarstw na rozwój rolnictwa, wpływ transportu kolejowego na sytuację gospodarczą), • wymienił niektóre zjawiska społeczne (np. emigracja stała i sezonowa, wpływ sytuacji gospodarczej na strukturę zatrudnienia i poziom życia ludności), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśniania związków przyczynowo-skutkowych, • podjął próbę wykorzystania załączonych materiałów źródłowych i przywołania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. reforma uwłaszczeniowa 1848 r., działalność Ignacego Łukasiewicza, emigracja zarobkowa, rozdrobnienie gospodarstw rolnych), • w stopniu niezadowalającym przeprowadził selekcję i hierarchizację podanych informacji, • wykorzystał materiał źródłowy w niezadowalającym stopniu, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

Ziemie utracone przez Rzeczpospolitą na rzecz monarchii Habsburgów w pierwszym rozbiórze (1772) przekształcone zostały w Królestwo Galicji i Lodomerii. Mimo nazwy sugerującej jakąś formę niezależności, aż do 1861 r. Królestwo de facto ściśle podporządkowane było władzom wiedeńskim. Dopiero po 1861 r. w związku z generalną reformą całego państwa habsburskiego, prowadzoną do roku 1867, Galicja (bo tak potocznie nazywano te ziemie) uzyskała autonomię. Galicja wchodziła w skład Cesarstwa Austriackiego, części składowej Austro-Węgier, jako tzw. kraj koronny. Podzielona była na dwa obszary: Galicję Zachodnią i Galicję Wschodnią, które oddzielała od siebie rzeka San. Głównym miastem Galicji Zachodniej był Kraków, zaś głównym ośrodkiem życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego Galicji Wschodniej, a zarazem stolicą całej Galicji był Lwów.

Galicja była krajem rolniczym i jedną z najbardziej zapóźnionych gospodarczo prowincji cesarstwa. Termin bieda galicyjska był traktowany jako synonim skrajnego ubóstwa. Zmiany nastąpiły w połowie XIX wieku, a w szczególności przyspieszyła je reforma uwłaszczeniowa. Stanowiła ona czynnik gospodarczego i cywilizacyjnego rozwoju kraju, choć warunki jej przeprowadzenia były w zasadzie niekorzystne dla ludności chłopskiej. Chłopi otrzymali uprawianą przez siebie, a należącą do szlachty, ziemię bez wykupu, jednocześnie stając się płatnikami podatków. Reformę przeprowadziły w pośpiechu władze austriackie, aby nie dopuścić do podjęcia tej inicjatywy przez polskie środowiska demokratyczne. Reforma odbywała się w cieniu niedawnego (1846 r.) wybuchu niezadowolenia ludności chłopskiej i w obliczu wstrząsających monarchię (i całą Europę) wystąpień społecznych i narodowych (Wiosna Ludów). Stopniowo zmieniała ona położenie chłopów, dając początek ich emancypacji. Umożliwiła również napływ siły roboczej dla rozwoju przemysłu. Odegrała także rolę w rozwoju miast.

Rolnictwo galicyjskie charakteryzowało się nadmiernym rozdrobnieniem, co było następstwem reformy uwłaszczeniowej z 1848 r. Dowodzą tego dane statystyczne ze źródła A. Gospodarstwa karłowate (poniżej 2 ha) stanowiły 42,5% ogólnej ich liczby, małorolne (2–5 ha) – 37,5%, a duże o powierzchni powyżej 20 ha – zaledwie 1%. Dominujące ilościowo w Galicji gospodarstwa karłowate obejmowały aż 16% ziemi. Odsetek ten był prawie trzykrotnie większy niż w innych zaborach. Należy podkreślić, że gospodarstwa karłowate nie były w stanie produkować na rynek, a utrzymująca się z tych gospodarstw ludność znajdowała się w skrajnej nędzy. W małych gospodarstwach dominowała praca ręczna. Posiadanie konia i maszyn rolniczych ekonomicznie opłacalne było dopiero w większych gospodarstwach. Zmechanizowanie produkcji miało miejsce w gospodarstwach zamożniejszych i o wyższej kulturze rolniczej.

O słabości rolnictwa galicyjskiego decydowały nie tylko jego małe możliwości produkcyjne i niski stan techniki, lecz także zjawisko przeludnienia wsi. Część rolników szukała źródeł utrzymania poza własnym gospodarstwem, podejmując dodatkowe zajęcia w folwarkach. Niektórzy mieszkańcy wsi wędrowali do miast lub migrowali sezonowo, np. do Wielkopolski, na Pomorze lub do Saksonii. Od tego ostatniego obszaru do dzisiaj używa się zwrotu jechać na saksy, czyli emigrować czasowo w celach zarobkowych. Emigracja zarobkowa, w poszukiwaniu pracy i lepszego życia, docierała do takich krajów, jak: Stany Zjednoczone, Kanada, Brazylia lub Francja. U schyłku XIX stulecia emigracja przybrała wielkie rozmiary. Przyniosła ona także pozytywne skutki. Dopływ kapitału z emigracji stał się jednym z istotnych czynników sprzyjających rozwojowi wsi galicyjskiej, pozwolił na inwestowanie w gospodarstwo i przyczynił się do poprawy warunków życia ludności. Powracający emigranci przywozili nie tylko ogólną wiedzę o świecie, ale także znajomość nowych metod gospodarowania.

Rozwój przemysłu galicyjskiego był ściśle powiązany z sytuacją na wsi i wobec jej ubóstwa miał niewielkie możliwości zbytu towarów na rynku wewnętrznym. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym jego rozwój była słaba dostępność kapitału i silna konkurencja wyrobów zagranicznych. Spośród różnych dziedzin wytwórczości przemysłowej w Galicji należałoby wymienić wydobywanie soli w Wieliczce i Bochni oraz węgla kamiennego, na który było zapotrzebowanie w przemyśle i kolejnictwie (źródła B i C). Najważniejsze miejsce zajmował jednak przemysł naftowy. Jego początki związane są z postacią lwowskiego aptekarza Ignacego Łukasiewicza, który wynalazł metodę oczyszczania ropy naftowej i produkowania z niej nafty między innymi do oświetlenia. Pierwsza rafineria ropy naftowej powstała w okolicach Jasła. Główne ośrodki eksploatacji znajdowały się w Zagłębiu Drohobyckim. Na początku XX w. centrum wydobywania przeniosło się do Borysławia, gdzie odkryto złoża ropy. Przemysł naftowy w Galicji rozwijał się dynamicznie, a jego produkcja

stanowiła 5% światowego wydobycia. Większość ropy eksportowano, a jej produkcja opanowana była przez kapitał zagraniczny.

W okresie autonomii stopniowo poprawił się dostęp do kapitału finansowego, którego brak stanowił istotną barierę w rozwoju gospodarczym Galicji. Najważniejszą instytucją był powołany z inicjatywy Sejmu Krajowego, Bank Krajowy Królestwa Galicji i Lodomerii. Udzielał on pożyczek i kredytów na inwestycje i rozwój przedsiębiorstw. Przyspieszenie procesu tworzenia instytucji finansowych widoczne było w zakładaniu licznych banków, spółdzielczości kredytowej i kas oszczędności, które wspierały rozwój handlu, rzemiosła czy rolnictwa. Najwięcej tego typu instytucji działało w dwóch największych miastach: we Lwowie i w Krakowie. Z powodu niewystarczających zasobów kapitałowych, na rynku krajowym korzystano również z usług banków wiedeńskich, czeskich czy węgierskich.

Komunikacja była czynnikiem, który wpływał pozytywnie na rozwój gospodarki, a w szczególności przemysłu. Jak pokazuje źródło C, Galicja posiadała stosunkowo dobrze rozwiniętą sieć kolejową (gęstszą niż na terenie zaboru rosyjskiego). Uwzględniała ona bardziej interesy ekonomiczne całej monarchii, aniżeli gospodarki Galicji. Inwestycje kolejowe były wspierane przez władze austriackie, także z powodów wojskowo-strategicznych. Dzięki kolei poprawił się poziom zaopatrzenia rynku w towary przywożone z innych krajów monarchii austro-węgierskiej, a także ułatwiony został eksport surowców z Galicji. Kolej sprzyjała również rozwojowi miast, ożywiła handel i tworzyła miejsca pracy. Należy zauważyć, że w omawianym okresie rozwój kolei był utożsamiany z postępem cywilizacyjnym.

Galicja w monarchii austro-węgierskiej pełniła funkcję zaplecza rolniczo-surowcowego i rynku zbytu dla jej krajów. W dobie autonomicznej następował stopniowy rozwój rolnictwa i przemysłu, a postęp, który się dokonał, był znaczący, choć nierównomierny. Jego dynamika uzależniona była zarówno od uwarunkowań zewnętrznych, od polityki monarchii, jak i od czynników wewnętrznych, komunikacyjnych czy kapitałowych. Warto zauważyć, że w porównaniu z innymi zaborami Galicja była w widoczny sposób zapóźniona (źródło B). Docenić należy postęp, jaki dokonał się w niektórych dziedzinach gospodarki, lecz nie powinien on nam jednak przesłaniać fatalnych warunków w jakich żyła przytłaczająca większość ludności galicyjskiej. Uwaga ta dotyczy ludności chłopskiej, która pozostawała na marginesie ówczesnego życia społecznego. Właśnie zapóźnienie gospodarcze spowodowało, że spekulacje na temat wiodącej roli Galicji na drodze do niepodległości Polski (Galicja jako polski Piemont) okazały się pozbawione uzasadnienia. W odróżnieniu od włoskiego Piemontu Galicja nie mogła stać się centrum polskiego życia gospodarczego.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający przedstawił istotne uwarunkowania, które miały wpływ na sytuację gospodarczą Galicji pod panowaniem austriackim w II połowie XIX i na początku XX wieku. Sposób realizacji tematu jest wszechstronny i dojrzały. Zdający scharakteryzował uwarunkowania gospodarki galicyjskiej, zwracając uwagę na kształtujące ją czynniki (reforma uwłaszczeniowa, polityka władz austriackich, emigracja zarobkowa) oraz dostrzegł zjawiska we właściwym kontekście historycznym. Zdający wykorzystał podane materiały źródłowe, poddając je analizie i interpretacji.

Temat 5. Oceń znaczenie polskich działań dyplomatycznych w kształtowaniu granic II Rzeczypospolitej w latach 1918–1923.

III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.	IV etap edukacyjny – poziom podstawowy 2.1. Zdający opisuje odrodzenie państwa polskiego oraz jego granice i sąsiadów. 2.2. Zdający charakteryzuje i ocenia postanowienia traktatu wersalskiego wobec Polski. IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony V.4.1. Zdający opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej.
---	--

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • wyjaśnił złożoność działań dyplomatycznych, ukazując różne ich aspekty, (np. międzynarodowy kontekst walki dyplomatycznej o granice Polski, ścieranie się różnych koncepcji kształtowania granic i wpływ tego zjawiska na zabiegi dyplomatyczne), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • sformułował wnioski i ocenę oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i właściwej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. związek między stanowiskiem mocarstw wobec sprawy polskiej i skutecznością polskich zabiegów dyplomatycznych), • przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym, • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących roli działań dyplomatycznych w procesie kształtowania granic), • podjął próbę oceny.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • częściowo przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wspominał o konferencji w Paryżu, aktywności polityków polskich, w tym Romana Dmowskiego czy Ignacego Paderewskiego), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych,
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. powstanie i działalność KNP we Francji, konferencja wersalska i jej postanowienia), • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

W listopadzie 1918 r. powstało niepodległe państwo polskie. Pierwsze lata jego istnienia to dyplomatyczne i wojenne zmagania o granice. Spory z sąsiadami dotyczyły

właściwie przebiegu każdej z granic państwa polskiego. Trudno było także opierać się na tradycji historycznej, bowiem w ciągu ponad stu lat, od rozbiorów do I wojny światowej, zasadniczo zmieniła się sytuacja geopolityczna w Europie Środkowo-Wschodniej.

Granice Polską z Niemcami w zasadzie określił traktat wersalski, podpisany w czerwcu 1919 roku. Przyznawał Polsce większą część Wielkopolski i dużą część Prus Królewskich oraz ustanawiał Wolne Miasto Gdańsk pod ochroną Ligi Narodów. O przynależności Warmii, Mazur i Powiśla oraz Górnego Śląska miały rozstrzygnąć plebiscyty. Polska je przegrała. A jeśli wydarzenia na Górnym Śląsku potoczyły się dla Polski pomyślnie, to z powodu III powstania śląskiego. Pod jego wrażeniem Rada Ambasadorów podjęła decyzję o korzystniejszym niż uprzednio podziale spornego terytorium.

Trudnym problemem był podział Śląska Cieszyńskiego, Spiszu i Orawy między Czechosłowację a Polskę. Na spornych terenach miał być przeprowadzony plebiscyt. Ostateczna decyzja Rady Ambasadorów w sprawie podziału tych terenów była bardziej korzystna dla Czechosłowacji niż Polski. Był to skutek ustępstw na konferencji w Spa w lipcu 1920 r., podczas której delegacja polska ugięła się pod naciskiem mocarstw zachodnich przychylnych Czechosłowacji i zrezygnowała z plebiscytu. Do Polski ostatecznie przyłączono mniejszą część Śląska Cieszyńskiego.

Przebieg granicy na wschodzie wytyczały postanowienia traktatu ryskiego z 1921 r., podpisanego po długiej i wyczerpującej wojnie polsko-bolszewickiej. Spór z Litwą dotyczący Wilna został przez Polskę rozwiązany poprzez akcję wojskową gen. Lucjana Żeligowskiego, której efektem było włączenie Wileńszczyzny do państwa polskiego. Doprowadziło to do zerwania stosunków polsko-litewskich. Ostatecznie proces formowania granic zakończyło uznanie przez Radę Ambasadorów w 1923 r. polskiej granicy wschodniej, z czym wiązała się akceptacja przynależności Wileńszczyzny i Galicji Wschodniej do Polski.

Skomplikowany proces kształtowania granic II Rzeczypospolitej wymagał podejmowania działań o charakterze dyplomatycznym. Decydujący wpływ na kierunek i zakres prac dyplomacji polskiej wywierała sytuacja międzynarodowa i charakter stosunków z poszczególnymi państwami. Najważniejszym zadaniem było reprezentowanie spraw polskich na arenie międzynarodowej i zabieganie o wsparcie państw ententy. Wielką w tym rolę odegrał powołany już w 1917 r. Komitet Narodowy Polski w Paryżu. KNP jako namiastka rządu polskiego został uznany przez Francję, Wielką Brytanię oraz Stany Zjednoczone. W styczniu 1919 r. weszli również do KNP przedstawiciele Józefa Piłsudskiego jako reprezentanci centralnych władz krajowych. Decydującą rolę w KNP odgrywał Roman Dmowski, który wraz z Ignacym Paderewskim reprezentował Polskę na konferencji pokojowej w Paryżu. Konferencja rozstrzygała o ważnych sprawach dla Polski i dlatego też przygotowywano się do niej starannie, korzystając ze wsparcia grupy ekspertów. Wśród nich znajdował się Eugeniusz Romer, który opracowywał ekspertyzy kartograficzne i statystyczne, uzasadniające polskie postulaty graniczne. Nie ulega wątpliwości, że znaczącą rolę odegrał Dmowski, a jego memoriały i liczne dokumenty przedstawiane na konferencji oraz merytoryczne wystąpienia w języku francuskim lub angielskim dowodziły, że konsekwentnie walczył o realizację interesów państwa polskiego.

Najważniejsze decyzje na konferencji w Paryżu podejmowało trzech polityków: prezydent Stanów Zjednoczonych Thomas Woodrow Wilson, premier Wielkiej Brytanii David Lloyd George i premier rządu Francji Georges Clemenceau. Strona brytyjska demonstrowała nieprzyjazną postawę wobec postulatów terytorialnych Polski, nie chcąc nadmiernego osłabienia Niemiec. W tej sytuacji zabiegi polskiej dyplomacji koncentrowały się na pozyskaniu Francji jako sojusznika. Niewątpliwie, czynnikiem łączącym oba państwa była sprawa niemiecka. Celem polityki francuskiej było drastyczne osłabienie niemieckiej pozycji w Europie. Stało się to podstawą do zawiazania sojuszu polsko-francuskiego w 1921 r.

Ważne były zmagania polskiej dyplomacji na arenie międzynarodowej podczas wojny polsko-bolszewickiej. W tej wojnie nadrzędna była sprawa zachowania niepodległości i suwerenności państwa polskiego. Dyplomacja polska dążyła do zneutralizowania wrogiej propagandy sowieckiej. Niezwykle skuteczne okazały się w tej wojnie odwołania propagandy polskiej do stereotypu Polski jako przedmurza chrześcijaństwa. Zaslugi Polski w zatrzymaniu pochodu Armii Czerwonej w głąb Europy docenił ambasador Wielkiej Brytanii w Berlinie i jednocześnie członek Misji Międzysojuszniczej w Polsce lord Edgar D'Abernon, zaliczając bitwę warszawską do grupy najważniejszych bitew w dziejach świata. W czasie wojny dyplomacja polska zaangażowana była również w pozyskiwanie pomocy w postaci dostaw sprzętu i uzbrojenia dla wojska. W przełomowym momencie wojny uzyskano wsparcie ze strony ententy, na wspomnianej już konferencji w Spa w 1920 r., choć przyszło za nią zapłacić wysoką cenę.

Dyplomacja polska wspierana przez grupę ekspertów (np. Romera) pełniła ważną rolę w rokowaniach pokojowych w Rydze. W grupie delegatów polskich przeważało stanowisko za ograniczaniem polskich żądań terytorialnych na wschodzie. Obawiano się włączenia do Polski zbyt wielkiej liczby ludności ukraińskiej i białoruskiej. Ostatecznym rezultatem była rezygnacja delegacji polskiej z dużych obszarów ziem wschodnich, należących kiedyś do I Rzeczypospolitej. Stało się to przedmiotem dyskusji i krytyki w okresie międzywojennym.

Jako skomplikowany i trudny uznawano w okresie międzywojennym spór polsko-litewski o Wilno. Zakończył się on przyłączeniem Wilna do Polski, pomimo protestów Litwy. Mocarstwa zachodnie – uważając, że Litwa została pokrzywdzona w sprawie wileńskiej – zwlekały z uznaniem granicy wschodniej Polski. Ostatecznie nastąpiło to dopiero w 1923 r., co w ówczesnej sytuacji należy odnotować jako duży sukces polskiej polityki zagranicznej.

Kształtowanie granic II Rzeczypospolitej miało miejsce w warunkach charakteryzujących się trudnym do przewidzenia przebiegiem wydarzeń politycznych i militarnych. Powstałe w czasie I wojny światowej koncepcje terytorialne szybko ulegały dezaktualizacji i raczej stanowiły jedynie inspirację do działań politycznych i dyplomatycznych. Uwzględniając jednak ówczesny układ polityczny w Europie, należałoby dostrzec, że wiele rozwiązań terytorialnych zostało spełnionych. Delegacje polskie i grupy ekspertów na konferencje w Paryżu i Rydze były bardzo dobrze przygotowane i wyróżniały się wysokim profesjonalizmem. Dyplomacja polska budowała pozycję międzynarodową Polski. Reprezentowała państwo polskie i prowadziła z dużym zaangażowaniem rokowania. Oceniając wysiłki dyplomacji polskiej, należy podkreślić, że stanowiły one istotne uzupełnienie działań militarnych i politycznych. Okazało się, że takie wzajemne łączenie wysiłków na różnych polach miało podstawowe znaczenie w walce o granice państwa polskiego.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wszechstronnie przedstawił rolę dyplomacji polskiej w procesie kształtowania granic II RP. Ukazał miejsce dyplomacji wśród innych działań zmierzających do nadania państwu kształtu terytorialnego. W syntetyczny sposób scharakteryzował działania dyplomacji, ukazując uwarunkowania, moderujące jej aktywność. Zwrócił uwagę na międzynarodowe otoczenie, w którym działała polska służba dyplomatyczna. Duża wiedza faktograficzna zdającego stanowi podstawę formułowania trafnych ocen i opinii.